

Verksamhetsberättelse Centrum för naturvägledning 2016

*Anders Arnell, Eva Sandberg, Lena Malmström och Per Sonnvik
Centrum för naturvägledning 2016*

Året i sammanfattning

Centrum för naturvägledning (CNV) var under 2016 aktiva i arbetet med utveckling av naturvägledning - i Sverige och utomlands, i forskning och praktik samt i samverkan mellan natur- och kulturmiljövård.

CNV:s samarbete med Riksantikvarieämbetet genom uppdraget att genomföra och testa interpretationsplanering för ett antal platser i Bergslagen slutfördes. Arbetet var del av ämbetets regeringsuppdrag om kulturarv i gruvmiljöer. En metodhandledning för interpretationsplanering utifrån erfarenheterna i projektet producerades.

Den nordiska samverkansgruppen för naturvägledning genomförde två workshopar, en i Danmark och en i Norge, sökte och beviljades medel från Nordiska ministerrådet för produktion av en nordisk lärobok i naturvägledning (från 2017).

CNV har deltagit i organisationen Interpret Europes arbete med utveckling av interpretation och kursverksamhet inom interpretation i Europa.

EU-projektet Inherit avslutades, en kompetensprofil enligt EU:s system för utbildningskvalitets (EQF), manualer samt instruktions- och idéskrifter om interpretation togs fram som resultat av projektet. CNV höll också i en nationell kurs om att ”utveckla guidning med interpretation” inom ramen för projektet samt i en workshop vid projektets slutkonferens i Belgien. CNV:s föreståndare Eva Sandberg var inbjuden till en nationell nationalparks-konferens i Italien för att tala om centrets arbete som kompetensnod mellan myndigheten och universitetet.

Centret arrangerade en gemensam studieresa mellan svenska och norska naturum och besökscenter. En rapport om ny digital teknik för naturupplevelser togs fram på uppdrag av Naturvårdsverket. CNV deltog och samordnade Sveriges insatser i form av en enkät och deltagande i en workshop i det nordiska projektet ORIGIN på tema Friluftsliv, naturvägledning och integration. Centret gav också ut ett nummer av Naturvägledaren på samma tema och genomförde en särskild enkät om integration i Sveriges naturums verksamheter vilken redovisades vid naturums årliga träff.

CNV har deltagit i planering av och genomförande av den nationella konferensen Tankesmedja för friluftsliv, vid möte med länsstyrelsernas nya nätverk av friluftssamordnare, med Utenavet och med samordning av och träffar för organisationerna inom nätverket Naturens år. CNV bidrog och deltog också vid Naturvårdsverkets stora konferens Mötesplats skyddad natur med flera workshops bland annat på tema dialog och ny digital teknik för naturvägledning samt med en utställning. CNV har också deltagit i arbetet med Naturvårdsverkets kommunikationsinsats om skyddad natur och drivit arbetet med en tävling med läromedel för skolor som lanserades i februari 2017. CNV har representerat SLU i Landsbygdsnätverkets nationella arbetsgrupp för naturturism.

En manual för interpretationsplanering togs fram inom ramen för samarbetet med Riksantikvarieämbetet.

Uppdrag för Naturvårdsverket

1 Naturum

CNV har tagit fram underlag om naturums arbete med aktiviteter för nyanlända och presenterat dessa i samband med konferensen Mötesplats skyddad natur i november.

CNV har deltagit i arbetet med utvärdering/utveckling av naturum tillsammans med Naturvårdsverket och Naturhistoriska riksmuseet. Besök gjordes under våren vid naturum Tåkern och naturum Viktoriahuset - Vänerskärgrården.

Ett gemensamt möte hölls 27 oktober på Naturhistoriska riksmuseet med NRM, CNV och Naturvårdsverket, där en huvudpunkt var att utvärdera fem års uppföljningsbesök och diskutera hur dessa kan utvecklas framöver. CNV har också bidragit med synpunkter på checklista och diskussionsfrågor till uppföljningsbesöken.

CNV har tillsammans med norska Miljödirektoratet planerat och genomfört en studieresa för svenska naturum och norska besökscenter, 19-22 september. Totalt 43 personer deltog. Besök gjordes vid Nordland nasjonalparkssenter, Silvermuseet, Ajtte och Laponia. Syftet var att dela erfarenheter och kunskap mellan länderna samt att främja ett närmare samarbete mellan besökscenter och naturum.

Norska besökscenter och svenska naturum på gemensam studieresa från Nordland till Laponia, september 2016

CNV har i samband med Mötesplats skyddad natur deltagit i naturums efterföljande möte samt ordnat en halvdags workshop om uppsökande naturvägledning, med naturum Västervik och naturum Vålådalen som inspiratörer. En mindre grupp fortsatte sedan med en guidning på NRM.

CNV genomförde den andra upplagan av grundläggande guidekurs för naturums säsongsguider, i samarbete med Studieförbundet och naturum Store Mosse, där kursen hölls i maj.

CNV har påbörjat arbetet med en manual för tankelistning i naturum.

CNV har medverkat i workshop kring arbetet med Naturvårdsverkets framtida strategi för etablering av nya naturum.

CNV har varit tillgängligt för rådgivning till enskilda naturum i samband med förnyelse av utställningar med mera. Ett exempel är rådgivning till naturum Dalarna i deras arbete med ny utställning om skog och vandringsutställning om brand.

2. Naturvägledning i skyddad natur

2.1 Kommunikationssatsning skyddad natur

CNV har deltagit i referensgruppens arbete med Naturvårdsverkets kommunikationssatsning om skyddad natur.

CNV har planerat, organiserat och genomfört ett större samarbete med länsstyrelser, naturum och naturvårdsorganisationer kring skoltävlingen Gilla naturen. En webbsida har byggts och ett pedagogiskt material med sju övningar som ska stimulera till naturupplevelser och engagemang för natur har tagits fram i samarbete med Naturskoleföreningen. Genom att genomföra och rapportera vissa av övningarna kan klasserna också delta i en tävling där man kan vinna en klassresa till en nationalpark och/eller möjlighet att bidra till en utställning på Naturhistoriska riksmuseet. Tävlingen lanserades i februari 2017.

2.2 Varumärket Sveriges nationalparker

CNV planerade för en serie om tre webinarier på tema *Världsledande naturvägledning*. Ett av dem genomfördes i december och de övriga i februari och mars 2017.

Tema för träffen i december var besökarens reflektioner om skyddad natur, de två som planerades för 2017 hade tema innovativ teknik för naturvägledning respektive delaktighet i planering och förvaltning. Som del av förberedelserna för detta och fortsatt stöd till nationalparksförvaltare deltog CNV vid tre utbildningsträffar som ordnades för förvaltare i Björnlandet, Koster och Åsnen.

2.3 Ny teknik för naturvägledning

CNV fick i uppdrag av Naturvårdsverket att bidra till länsstyrelsernas och kommunernas överblick, kunskaps- och beslutsunderlag om hur ny teknik kan användas vid tillgängliggörande av framförallt skyddad natur genom naturvägledning.

Uppdraget handlade om: 1) omvärldsspaning om hur man kan jobba effektivt med naturvägledning och tillgängliggörande genom ny teknik samt 2) att utvärdera projekt där ny teknik används för

tillgängliggörande av och naturvägledning i skyddad natur. Arbetet redovisades dels för länsstyrelsernas naturinformatörer i anslutning till konferensen *Mötesplats skyddad natur*, dels i form av en rapport i januari 2017; genom ett nummer av nyhetsbrevet *Naturvägledaren* och dels på ett CNV-seminarium om ny digital teknik för naturvägledning som ägde rum i slutet av januari 2017 (se nedan).

Som del i uppdraget deltog CNV även i ett Vinnova-finansierat projekt för Naturvårdsverkets räkning. Projektet heter *Svenska överallt: SFI med språkbad*. CNV deltog under det första av tre steg om hur den teknik som föreslogs av projektet skulle kunna appliceras. CNV tog fram ett förslag på hur tekniken skulle kunna användas i skyddad natur.

*CNV diskuterar naturupplevelser i VR-glasögon
vid Mötesplats skyddad natur,
Stockholm november 2016*

2.4 Handledning om naturvägledning för länsstyrelser

Arbetet med en handledning för naturvägledning, kopplad till handboken om tillgänglighet i skyddade områden, har gått vidare under året med remiss internt på Naturvårdsverket och CNV.

2.5 Pedagogisk stig

CNV har i samråd med naturum Nationalparkernas hus sammanställt utvärderingar av Tjäderstigen i Tyresta. Sammanställningarna kan användas för framtida projekt kring pedagogiska stigar.

2.6 Nordiskt samarbete integration

CNV har deltagit i det nordiska samarbetsprojektet "Friluftsliv, naturvägledning och integration i Norden (ORIGIN)" finansierat av Nordiska Ministerrådet. Syftet har varit att samla erfarenheter och goda exempel på naturbaserad integration och dela dessa i de nordiska länderna. CNV har genomfört enkäten "Erfarenheter och potential kring naturbaserad integration i Norden" till natur- och friluftsanslagställen, myndigheter och civilsamhället i Sverige för projektets räkning. CNV:s föreståndare Eva Sandberg deltog i projektets workshop i Helsingfors i oktober, och bjöd även med Skärgårdsstiftelsen för att presentera ett framgångsrikt projekt från Sverige. CNV har bidragit till projektrapporten (som var klar i maj 2017). Mer information om projektet <http://bit.ly/2lqK38p>.

2.7 Mötesplats skyddad natur

I samband med konferensen Mötesplats skyddad natur deltog på CNV på en träff för nationalparksförvaltare och en för länsstyrelsernas naturinformatörer. CNV:s målgrupp kunde ta del av centrets verksamhet i en monter. CNV bidrog till seminarierna om att synliggöra natur, *Är Pokemon go lösningen för framtidens naturvård?* och genomförde själva ett om dialogprocesser *Vaddå dialog?*.

3. Tankesmedja för friluftsliv

CNV var medarrangör och deltog i planeringsgruppen. Smedjan ägde rum i april på Djurönäset. CNV arrangerade två workshops, en om den skyddade naturens värden för samhället och en om skogsbruk och friluftsliv. Den förstnämnda i samarbete med Naturvårdsverket och Ekoturismföreningen och den andra i samverkan med både NV och flera skogliga intressenter. CNV bidrog också som moderator respektive sekreterare för två workshops på tema forskning.

CNV deltog också i ett möte i oktober med de nya friluftssamordnarna på länsstyrelserna, för att presentera vad centret kan bidra med till denna grupp.

4. Naturens år

CNV har under 2016 samordnat samverkansnätverket Naturens år, med syfte att bidra till samverkan och lärande inom naturvård mellan ideella organisationer och berörda myndigheter och för att stödja aktiviteter som lyfter vikten av naturvård. Tema för Naturens år 2016 har varit ekosystemtjänster. Fyra nätverksmöten har hållits under året. Utvärderingar pekar på att nätverket anses värdefullt för omvärldsbevakning, att skapa kontakter och samarbeten mellan ingående aktörer.

5. Ekosystemtjänster

CNV har under 2016-17 i uppdrag att framställa en samling exempel som illustrerar ekosystemtjänster, riktad till naturvägledare i framförallt biosfärområden och naturum. Projektet baseras på önskemål från workshopen *Att kommunicera ekosystemtjänster – en workshop för biosfärområden och naturum* som CNV organiserade i Kristianstads vattenrike i oktober 2015. För att ta fram exempelsamlingen har CNV etablerat ett samarbete med [Albaeco](#).

Under 2016 togs ett första utkast på innehåll och upplägg fram. Koordinatorerna från landets biosfärområden, naturumföreståndare samt representanter för organisationer i Naturens år har engagerats i en referensgrupp. Rapporten slutleverades i maj 2017.

6. Basuppdrag

6.1 Överblicksansvar

CNV har löpande bevakat utveckling inom fältet och andra organisationers arbete genom att delta vid valda seminarier, konferenser och eller genom att följa utveckling inom Naturskoleföreningen, Ekoturismföreningen, Interpret Europe, National Association for interpretation, Association for Heritage Interpretation, Naturvägledarföreningen i Danmark, Riksutställningar, Svenskt Friluftsliv, Håll Sverige rent med flera.

CNV deltog i konferensen landskapsforum på KSLA i april och delade där ut 50 exemplar av handledningen Dialog för landskap.

CNV inbjöds och deltog vid en internationell forskningsworkshop på SLU Alnarp i april på tema upplevelser av landskap, hälsa och hållbar utveckling.

CNV deltog i interpret Europes årliga konferens som 2016 ägde rum i Mechelen i Belgien. Temat var *Heritage Interpretation - for the future of Europe*. CNV gav flera egna seminarier vid konferensen och publicerade ett nyhetsbrev med nyheter för svenska naturvägledare efter evenemanget.

CNV deltog också den grupp som granskade och bedömde förslag på föreläsningar och workshops som inkommit till konferensen. CNV deltog också vid europeiskt möte i Slovenien i september om hur interpretation om naturarv och naturvård kan stärkas i Europa genom samarbete i föreningen.

CNV deltar i Interpret Europes utvecklingsgrupp för Nature interpretation, Slovenien i september.

CIGT-kurs i Brno

Per Sonnvik deltog som kompetensutveckling vid en utbildning för att bli certifierad utbildare enligt *Interpret Europes standard – Certified Interpretive Guide*. Kursen hölls i Brno i Tjeckien. Som ett resultat av kursen planeras en svensk-norsk guideutbildning hösten 2017, i enlighet med standarden.

Per Sonnvik deltar i kurs för att blir Certified Interpretive Guide, Tjeckien augusti.

6.2 Samverkan

Utenavet

CNV har deltagit i Utenavets möten och löpande bidragit till planering av konferensen *Ute är inne* som kommer att äga rum i Nynäshamn i september 2017. Utenavet arrangerade en hearing om miljö- och friluftsförbundens arbete med koppling till skolan på Skansen den 20 juni. CNV var aktiva både i förberedelser och genomförande.

Samverkansgrupp med Riksantikvarieämbetet och Statens Fastighetsverk

CNV har tillsammans med RAÄ fortsatt sitt samarbete för utveckling av interpretation som redskap inom kulturarvskommunikation med fokus på samarbetet kring RAÄ:s så kallade gruvuppdrag (se nedan). SFV:s engagemang var under året vilande.

Nordiska samverkansgruppen för naturvägledning

En workshop om produktion av en nordisk lärobok arrangerades i Köpenhamn i april för en grupp aktörer inom naturvägledning i Norden, en uppföljande workshop för den nordiska arbetsgruppen genomfördes i oktober i Norge. Gruppen tog utifrån detta fram en ansökan om en nordisk handbok om naturvägledning och värdeskapande i skyddad natur. Projektet, ett samarbete mellan Statens naturopsyn, Forststyrelsen, Köpenhamns universitet samt CNV/SLU beviljades av Nordiska ministerrådets Terrestra ekologiska grupp för genomförande 2017 och 2018.

Ansökningsprocessen finansierades delvis inom ramen för ett Nordplus-projekt under ledning av Statens naturopsyn i Norge.

Mette Aaskov Knudsen från Skovskolen vid Köpenhamns universitet, guidar nordiska kollegor vid workshop om nordisk lärobok, mars 2016.

Utbildarnätverk och norm för utbildning av naturguider

CNV arrangerade en träff i mars på Ultuna för utbildare inom eller med anknytning till naturvägledning. Träffen innehöll workshops, föreläsningar och diskussioner.

CNV har fortsatt engagerat sig den förening som driver arbetet med en utbildarnorm vidare. Ett samarbete har inletts mellan föreningen och Visita. Syftet med samarbetet är att hitta former för en nationell certifiering av naturguider, baserad på den befintliga normen till innehåll och formmässigt på Visitas certifieringsprocess för turistguider.

CNVs rådgivande grupp

CNV:s rådgivande grupp har inte sammanträtt under perioden. CNV har samarbetat och hållit kontakt med flera av ledamöterna.

Naturhistoriska museers samarbetsorganisation NAMSA

CNV är sedan 2015 representerade i NAMSAS styrelse och uppdrogs av årsmötet i april att formera den gamla gruppen KOMSA i ny tappning för arbetet med det publika/kommunikativa perspektivet. Gruppen genomförde en enkät med medlemmarna under hösten och har styrelsens uppdrag att planera för ett gemensamt höstmöte med naturum inför hösten 2017.

Landsbygdsnätverkets naturturismgrupp

Som SLU:s representant i Landsbygdsnätverkets arbetsgrupp för naturturism har CNV deltagit i arbetet med att undersöka utbildningsbehov hos både befintliga och blivande naturturismaktörer samt deras rådgivare. CNV har handlett en SLU-student som har gjort en förstudie på temat för gruppen. CNV var värdar för ett av naturturismgruppens arbetsmöten på SLU.

Djurparker

CNV och ledamöter från Svenska Djurparksföreningen träffades på Ultuna för att diskutera eventuellt samarbete. Pella Thiel hade på CNVs uppdrag deltagit med en dragning om CNV:s verksamhet vid föreningens rikskonferens i Göteborg i maj. Tänkbara insatsområden definierades, bland annat att stödja föreningens utbildarnätverk med kunskap och perspektiv kring interpretation.

Hälleskogsbrännan

Inom ramen för CNVs rådgivningsuppdrag har centret stöttat arbetet med en plan för information, naturvägledning och tillgänglighet i naturreservatet Hälleskogsbrännan. Planen är framtagen av Länsstyrelsen i Västmanlands län. Fortsatt samarbete och stöd har diskuterats och mynnat ut i förslag på ett treårigt projekt för perioden 2017-19.

Rådgivning naturum Dalarna

CNV har bidragit med rådgivning inför produktion om utställning om brand på naturum Dalarna.

6.3 Seminarier, workshops och föreläsningar

CNV har under året genomfört ett stort antal workshops och föreläsningar i anslutning till de olika projekt och samarbeten centret drivit. Se ovan om Tankesmedjan för Friluftsliv, workshops kring uppsökande naturvägledning samt dialog, digital teknik med mera i samband med Mötesplats skyddad natur. Flera workshops i Bergslagen har ordnats inom ramen för Riksantikvarieämbetets gruvuppdrag, se nedan.

CNV var inbjudna till en nationalparkskonferens i Italienska Grumento Nova i januari för att föreläsa om centrets arbete med kvalitetsutveckling av naturvägledning i Sverige.

Eva Sandberg CNV föreläser vid en nationalparkskonferens i Grumento Nova i Italien, januari 2016.

CNV deltog i regeringens Folk och natur-konferens på tema *Steg framåt för friluftslivet* i februari.

CNV uppdrogs att leda en workshop om forskning- och kunskapsförsörjning.

CNV deltog i maj vid *Interpret Europes* konferens i belgiska Mechelen. Konferensen var även slutkonferens för *InHerit*-projektet (se nedan). CNV höll i en workshop på konferensen med titeln: *Quality criteria and success factors for heritage interpretation* samt en på tema *Different perspectives on communication – what difference does it make?* Inom ramen för PAKI-projektet.

Inheritprojektet gav också CNV tillfälle att ge en kurs på temat *Utveckla din naturguidning med interpretation* i Stockholm i maj.

CNV föreläste i september som en av fyra inbjudna talare vid Naturhistoriska riksmuseets 100-årsjubileum och intressentmöte.

CNV föreläste i oktober vid Riksantikvarieämbetets konferens om arkeologisk förmedling.

Inom SLU har CNV hållit föreläsning för landskapsarkitekturprogrammet inom ämnet *Naturvägledning och besöksanordningar*. CNV har också varit behjälpligt med råd till examensarbete(n) som berör naturvägledning.

Planering har också skett inför seminarier 2017 bland annat om fåglar i naturvägledning på naturum Getterön i april samt om digital teknik för naturvägledning som genomfördes i januari.

6.4 Kommunikation

Sociala medier och webb

CNV kommunicerar med nätverket via Facebook, där antalet följare ökat från 576 till 711 under 2016. Personer som gillar CNVs sida finns i Sverige, men även i länder som Norge, Finland, Danmark. De finns framförallt i storstadsregionerna. 63% är kvinnor, 34% män.

LinkedIn och Twitter är andra kommunikationskanaler som CNV använder.

Under 2016 gjordes 12 nyhetsutskick till CNVs nätverk. *Naturvägledaren*, CNVs fylligare nyhetsbrev, utkom med ett nummer på tema naturvägledning och integration. Två nummer till – ett på tema ny digital teknik och ett om kommunikation i samarbete med Centrum för biologisk mångfald producerades till stor del under 2016 - för publicering 2017.

SLU:s webbhanteringsprogram Episerver uppdaterades från version 6 till 7. Under uppdateringsprocessen behövde CNV lägga mycket tid på att göra om webbsidorna. Tre av CNV:s medarbetare genomgick utbildning för att hantera sidan i dessa nya form. Mer tid krävdes än vad som fanns att tillgå. Arbetet fortsätter under 2017.

Interpretation – making a difference on purpose

Carlssons förlag kunde inte fullfölja överenskommelsen om att ge ut översättningen av Sam Hams bok. CNV tog själva tillbaks produktionen. Översättningen gavs en första form i slutet av 2016.

Remisser

CNV har besvarat två remisser: en om nya föreskrifter för Tyresta nationalpark och en om förslag till nationellt skogsprogram.

Övriga uppdrag

Naturvägledning för yrkesverksamma

CNV:s universitetskurs genomfördes för sjunde gången med ett 20-tal studenter från olika organisationer och företag. Kursen som genomförs i samarbete med avdelningen för miljökommunikation består av två träffar med mellanliggande litteraturstudier och projektarbeten.

InHerit

EU projektet InHerit avslutades formellt under augusti. CNV deltog i maj i projektets slutkonferens i Mechelen i Belgien – med en workshop. CNV genomförde också en kurs riktad till naturvägledare enligt projektets modell på Långholmen i Stockholm. CNV sammanställde resultat från samtliga pilotkurser i Europa och bidrog till arbetet med den avslutande rapporten. Projektets publikationer behandlar bland annat vad natur- och kulturarvsinterpretation är, interpretationens rötter och historia i Europa och dess framtida potential. En manual för fortbildning av naturvägledare enligt EU:s kvalitetssystem för utbildning EQF ingår också. Kursen för naturguider på Långholmen (enligt ovan) genomfördes enligt denna modell.

Deltagare i kursen utveckla din naturvägledning med interpretation på Långholmen i Stockholm, maj 2016

Interpretation i Bergslagen

CNV har, på uppdrag av Riksantikvarieämbetet och i samarbete med Gruvuppdraget och Bergslagsstyrelsen, testat ett strukturerat arbetssätt med facilitering av interpretationsplanering på fem kulturhistoriska platser i Bergslagen. CNV har hållit i och deltagit i workshops hos de deltagande moderna Avestaverket, Husbyringen, Högbo Bruk, Långbans gruvby och Stripa gruvmiljö. Därtill har workshops hållits i Norberg och Skinnskatteberg.Handledning har under året skett per telefon och mail. Erfarenheterna har samlats i skriften *Platsens berättelser. Metodhandledning för*

interpretationsplanering som lanserades i samband med RAÄs konferens *Kulturmiljö som framgångsmotor – att vistas, verka och växa i*, februari 2017.

Workshop vid John Ericson-gården i Långban inom ramen för Gruvuppdraget (samarbete med Riksantikvarieämbetet)

Planering av kulturarvsinterpretation

CNV deltog i det tredje och avslutande året i det av Riksantikvarieämbetet finansierade forskningsprojektet Planering av kulturarvsinterpretation. Avdelningen för miljökommunikation vid SLU var huvudansvariga. Projektet har utifrån en kritisk analys av traditionella kommunikationsplaneringsmodeller utvecklat och provat en modell för planering utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv på natur- och kulturvägledning. Naturum Huseby, Hornborgasjön och Vänerskärgården har deltagit. Forskningsartiklar producerades varav några skickades till tidskrifter. En populär rapport påbörjades för färdigställande i takt med forskningsartiklar. CNV presenterade delar av resultaten vid Interpret Europes konferens (enligt ovan).